

K Ö N Y V E K

HEGEDÜS LÓRÁNT: ADY ÉS TISZA. (*Nyugat kiadása.*) Az Ady irodalom gulájához évről-évre hordanak egy követ. A bibliográfia szorgalmas hangyái és az irodalombölcselet tudósai épp úgy lerakják a maguk áldozatait, mint az irigy és magasztaló szépírók, vagy a szellemi élet bírái, a közírók. Adyt ezer szempont szerint lehet vizsgálni, Hegedüs Lóránt talált egy ezeregyediket.

Könyve — Ady és Tisza a címe — már az Ady irodalom zsenge korában kellett volna. Tájékoztatásul, szempontgyűjteménynek és oktatásnak. Hegedüs Lóránt műve jóleső újdonság az Ady-irodalom öserdejében. Kell ez a könyv, mert tévedéseket oszlat el és újabb perspektívákat nyit meg az Ady-szemléletre, nevezetesen Adynak, a „politikus-költő”-nek viszonyát mutatja be a nagy politikus-kortárhöz, Tisza István miniszterelnökhöz viszonyítva.

Két végzetesen és fájdalmasan magyar szellem: egyazon talajba nyúlt szellemi gyökereivel, éltetőjük is azonos volt: az európai magyarság. Mi tehát az oka annak, hogy szertelen végletbe szakadtak egymástól, hogy politikai ellenfelekké váltak, mikor mindketten egy és ugyanazért a világot küzdöttek: az európaisággal beoltott magyarságért. Vajjon elég motívum volt-e erre az eltávolodásra az a körülmény, hogy Tisza miniszterelnök nem bocsátott Ady hírlapíró számára megfelelő külföldi ösztöndíjat? Nem — feleli Hegedüs nagyon józanul és tárgyilagosan. Ady életstílusa emelkedettebb szinten mozgott, ez a kicsinyesség nem jellemezheti Ady Endrét. Magasabb, etikaibb és tősgyökeresebb indok magyarázza azt, hogy ez a két szellem, melyet egyazon erő hajtott, két különböző vágányon haladt és rohant mindegyik a saját forradalmába.

Ady megismeréséhez nem a szokványos filológiai módszerrel lehet eljutni. Föléje kell emelkedni az egyéni szempontoknak és azokat a mélyben gyökerező lelkierőket kell keresni, melyek Adyból Ady Endrét formáltak. Nem kell a költőben filozófust keresni, mert Adynak nem is volt filozófiája: „Semmi köze sincs sem Herbert Spencerhez, amint nincs köze Michelangelo-hoz, vagy Smith Adamhoz és annak nagy közgazdasági rendszeréhez. Az egyik valóban filozófus és észrendszert épít fel, a másik szobrász, a harmadik gazdasági tudós, de egyik sem költő, Ady Endre pedig títán, de költő és semmi más.” Ady épp oly kevésbé metafizikus vagy misztikus, aminthogy nem lehet közgazdásznak vagy valutatudós-nak elnevezni azért, mert harsányan dalol a Pénzről és lelki küzdelmeket folytat a Disznófejű Nagyúrral, a kapitalizmussal. Tisza István viszont nem költő, ellenben politikus volt, de ez a politika ugyanazt akarta, mint a lázas sorokba gyulladt költői szavak.

Rendkívül érdekes elméletet állít fel Hegedüs Lóránt ebben a művében arravonatkozólag, miért távolodott el egymástól a két rokonszellem: ezt a részt szószerint idézzük: „Ma már kezdjük látni azt, hogy Adyt nem az a rosszul magyarázott audiencia, nem csak az ő Forradalma, mely egészen külön lapra tartozik, tette Tisza ellenfelévé, hanem azért áll szemben a nagy Tiszával, mert számára, idegrendszerére azt a nagy Akaratot jelentette az, kitől nem tud elmenekülni s kinek médiumává változik, anélkül, hogy Tisza őt kiszemelte volna szuggesztív mutatóványára. Ő, Ady a médium, önkénytelen annyira a fascináló Akarat szuggesztíója alatt áll, mint Du Maurier híres Trilby-je, ki belehal, mikor a szuggerá-

tor szuggesztíója megszűnik. Hatalmas lélektani jelenségről van szó, a Tiszához csendben, négy szemközt beszélő Ady és a nyilvánosan ellene dühöngő Ady közé befurakodik egy önszuggesztíó, amely őt médiummá teszi és lelkében a nyugalom többé helyre nem áll. Amikor 1918 október 31-én avval rohannak be, hogy gróf Tisza Istvánt megölték, Ady zokogó görcsben összeesik. Többé, bár úgy hirdették, az ő Forradalma győzött, csak dadogni tud s ezután verset többé nem tud írni. A médium, mely Tisza akaratlányából született meg benne, szószerint kiszervezett.

Nagyjában ez a tömör idézet jelenti a könyv lényegét, a költőnek és a politikusnak mélysegesen intuitív megérzését, bemutatását és megítélését. De Hegedüs Lóránt egyéb okot is talált, mely összefűzte és eltávolította egymástól a két teremtet szellemét. Mindketten ősi kálvinista dzsentrik voltak és a dzsentri-büszkeség nagy és akaratlan ellensége minden demokráciának, akár államfényben jelentkezzék, akár az irodalomban. „Ez a dzsentri ös-büszkesége azért tett liberális reformokat a saját fajtája érdeke ellenére is, mert büszkeségében egyenlően nézett el a gróf és a polgár fölött.” Ez tartotta őket össze, de eltávolodtak egymástól, mert mindketten más és más módon értelmezték a kálvinista és a dzsentri-erkölcs összefogó és kötelező kényszerét. Tisza puritán volt, erkölceiben feszes és szilárd, Ady a szellemi és testi pompa vitéze volt, erkölceiben lazább és könnyedebb.

Hegedüs Lóránt végső eredményben tehát kimutatja a két rokonlélek között mutatkozó kapcsolatokat, de megjelöli a körülményekből fakadó erőket is, azokat melyek különböző életformák, körülmények és jellemformáló helyzetek következtében eltorzultak, másultak és változtak. Nagy értéke a műnek, hogy olyan analitikus szellemtől származik, mely világosan tudja kibogozni a rejtelmes háttérű okokat az okozatok sűrű szövedékéből és személyes élményeivel külön is magyarázni tudja a jelenségeket. Hegedüs Lóránt Ady és Tisza személyes jóismerőse volt, olyasmit is meglátott, amit a könyvből és szövegből olvasó szellem nem láthat meg, mert a személyi élmény varázsa és ereje előnyösen vezette ítéleteit a legkényesebb problémák kifejtésében is. És mindehhez még az is hozzájárul, hogy a személyi tapasztalatok szuggesztív ereje alárendelt szerepet játszik a kritikai mérlegelő készséggel: sehol nyoma sincs annak, hogy befolyást gyakorolt volna a személyi élmény a tárgyi igazságra.

Baráth Ferenc.

HÁROM VERSKÖTET. Különböző költői temperamentumok összehasonlítása kényes és nem mindig célba találó feladat. Itélkezés helyett többre jut ilyenkor az egyszerű beszámolóval. Hogyan is lehetne egységet találni a minduntalan feltolakodó különbözőségben? Ha már az arcvonások is elűnnek egymástól, mennyivel inkább áll ez a leleplezésre váró lélekre! Ezek a költők pedig sok mindenben különböznek egymástól s leginkább a tér és idő bővületében. Mindhárman erősen benne élnek valamiféle időben és valamiféle térben, nehéz megválaszolni, hogy önkényes, avagy épenséggel kényszerű választásról van-e szó? Ez a szubjektív idő és tér annyira jellemző mindegyikre, hogy alig lehet belőle kiemelni őket. A jelen, a múlt és a jövő időkategoriáiban helyezkednek el s idegéletükkel hozzákapaszkodnak a magyar táj egy-egy zárt, élesen elhatárolt darabjához. Finom és érzékeny szemmel méregetik a változásokat, a belső és külső események viharzását, kozmikusán tükröztetik vissza a jeleket és látomásokat. „Háborodott lángok” között élnek s mégis rendet igyekeznek teremteni a vi-

lágban és önmagukban. Áhítatos költők ezek, akik a líra szent szer-
tatását profán korunkban is őszinte bensőséggel végzik.

Hunyady István „Meglódult csillagok“ (Vigilia-kiadás) címen gyűjtötte össze verseit. A kiváló poéta formatisztelő, hatalmas ver-
sekben zeng ódai szárnyalású éneket a magyar újjászületésről, a
hon megnagyobbodásáról, a visszatért tájak varázsáról. Hunyady
költészete azonban nem programmlíra. Az élmény ereje és őszin-
tesége megmenti verseit a szokványos frázis-költészettől és egyé-
niségének ereje, frissessége átsegíti olyan szakadékok fölött, ame-
lyekbe más menthetetlenül belehullna. Újabb hazafias líránknak
nagy gazdagodása Hunyady István költészete. A három költő kö-
zül ő képviseli a jövőt, a hagyománytiszteletet, megszentelt emlé-
kekben, magyar humanizmuson épülő jövőt. Valami mindent átfogó
szeretet teszi költészetét meghitté és otthonossá.

Holló Ernő az elődök, a régi rögök és átszellemült tájak áhí-
tatosa. „Erdély“ — ez a címe s egyuttal programja versköteté-
nek. Befejezett technikájú szonettekben dicséri a szeretett táj sze-
léd szépségét, a történelmi kövek sugallatait. „Igen, tűzhely vagy,
Erdély, csöpp szigetke, Hol békesség leng, mint egy lengé túll“ —
így sóhajt fel Erdély egyik kapuja, a Békási-szoros előtt. Erdélyt
keresi, az aranykor Erdélyét, a nagyasszonyok és fejedelmek
rég letűnt világát, s a költő együtt jár a borszéki szekerekkel, a
hargitai favágókkal és barátokkal a temetőkkel. Az ember nem is
hinné, hogy ebbe a gáláns, nyugati műfajba rátermett költő mi-
mindent tud beleszorítani. Erdély lelkét sok hangos szó nál híve-
ben varázsolják elének ezek a halvány színek és szelid szólamok.
Háromházi F. Ferenc linoleum metszetei — amelyekből néhányat
mutatóba közölt a Vigilia —, szükszavúságukban és erős vonali
hatásukban értékesen egészítik ki e verskötet mondanivalóját.

A harmadik költő *Dabas Tibor*. „Álmok őszi almon“ (Művé-
szek, Írók és Kutatók Szövetkezete kiadásában) című verskötete
gazdag felkészültségű verselőt mutat be. Dabas a dunántúli tájban
él, dunántúli nyelven versel, nemes elődök útját járja a jelenben.
Borzsenyire gondolunk, ha egy-egy különösebb zamató sora megüti
a fülünket, de aztán a költő saját hangjára is felfigyelünk. Ez a
költészet csupa mozgás, erő csupa villanás. A nagy feszültségek
egyelőre még ritkán oldódnak s helyenként egyenetlenségek is ta-
paszthatók — remélhetjük azonban, hogy idővel mindez elmúlik
s helyet ad egy nyugodtabb és folyamatosabb költői beszédnek. Ő
képviselet a három költő közül azt az irányt, amelyet — jobb hí-
ján — szociális hangú költészetnek nevezhetnénk. Az „Álmok őszi
almon“ versei után nagy reménységgel nézhetünk Dabas Tibor
további költői működése elé.

Raics István.

HUSZÁR ELEMÉR: LOYOLAI SZENT IGNÁC. (Bp. 1940. *Rózsa-
völgyi és Társa*, 286 l.) A katolikus anyaszentegyház egyik legki-
emelkedőbb alakjának, az ellenreformáció vezéregyéniségének ál-
lít maradandó emléket Huszár Elemér ebben az íhletett művében.

Loyola Ignácnak, a *Jézus Társaság* megalapítójának, minden
idők legszelvidebben harcos klerikusának az életpályája bontako-
zik ki előttünk e műben. Lehetetlen megindulás nélkül olvasnunk
a spanyol katonatisztnak a megtérését, aki megsebesülten az *Acta
Sanctorum-ot* olvassa és a világból szent életű emberré lesz. A
művet igen értékes és könnyen élvezhetővé teszi az a körülmény,
hogy a szerző párhuzamosan nyújtja hősenek életrajzi adatait en-
nek irodalmi és vallási munkálkodásával együtt. A beható és mé-
lyenjáró élettörténeti adatokon kívül kimerítő betekintést és ta-

nulmányt nyerünk Loyola Ignácnak *vallásirodalmi munkásságába* is. Nemcsak körvonalaiban, hanem mélyebb szempontok szerint is megismerjük a katolikus egyház egyik legnagyobb hatású térítő szervének, a Loyola alapította jezsuita rendnek nemcsak szabályait, de életfolyását is. — Azonban a könyv során Loyola Ignácban nemcsak a világból lett szent embert, nemcsak a térítő papot, de — modern szóval élve — az élesszemű *kultúrpolitikus* is méltán csodálhatjuk meg, mert hiszen e könyv tanúsága szerint ő nemcsak rendjének, hanem számos más kulturális szervnek, így a *Collégium Germanicum*-nak és a *Románium*-nak is megalapítója volt.

Loyola Ignácnak a hiú élvezeteket hajszoló spanyol katonatisztből égi magasságokba emelkedő harcos katolikus vezérnek a megtérését olvasva, önkénytelenül is a *Faust* örökszép sorai csengetnek fülünkbe:

„*Der gute Mensch auch in seinem dunklen Drange
Ist sich des rechten Weges wohl bewusst.*“

Benne a gyarló emberi lélek szentté avatódik már hivatalos kanonizációja előtt is, mert kevés ember tett annyit az *Úr Jézus* földi országáért, mint ő. Ő az utókor és a történetírók nézete szerint szakított régi hivatásával, a katonasággal. Azonban nem így van, mert ő katona maradt élete végéig, katona, a *hit, remény s szeretet* állhatatos harcosa, aki csatát vívott egész életén keresztül: „*Istennek nagyobb dicsőségére és a lelkeknek üdvösségére*“. — Hálások vagyunk e könyv szerzőjének műve megírásáért, midőn szemünket s figyelmünket ráirányítja egy szent ember alázatos életére, és megbecsülhetetlen szolgálatot tesz az oly sokat hangoztatott, de be nem váltott valláserkölcsi nevelésnek.

Dr. László Erzsébet.

SZABOLCSI BENCE: A ZENE TÖRTÉNETE. (Rózsavölgyi és társa.)
Ez a kiváló munka messze kimagaslik a mindinkább elburjánzó zenei idegenvezetők és hangversenykalauzok közül. A közelmúlt ilyen féle zenetörténeti áttekintései között egyedül Molnár Antal: „A zeneművészet könyve“ c. jó másfél évtizede megjelent, mondhatni úttörő munkájához hasonlítható. Molnár Antal letompított hangvételében is ott van azonban „az új zene“ csakhamar eljövendő írója, aki *profétai hittel* vallja a nagy klasszicizmusok erkölcsi szempontból való teljes fölsőbbredőségét a romantikával szemben. Szabolcsi Bencében viszont minden kor zenéjének közvetlenül önmagáért való *humanista tisztelete* él, egyesülve egy páratlanul lenyűgöző előadásmóddal, mely talán leginkább litterátori megfelelőjére: Babits Az európai irodalom története c. munkájára emlékeztet. Mert amit az európai irodalomra nézve Babits az említett munkájában elvégzett, körülbelül ugyanezt végezte el a zenében Szabolcsi, a zene anyagánál fogva ősbib — „ősemberibb“ — alapokon kezdve s a mi különleges magyar helyzetünknel fogva, amit a Jelen zenéjében kivívtunk, szebb és bizakodóbb jövő hitével. — S ahogy Szabolcsi az európai zene történetét a sarjadó tavaszi rügyektől egészen az őszi lombhullatásig s a behavazott tetők fölött feltűnő téli szivárványig megragadó szavak nem szűnő mágiájában szinezi-álmodja-meséli: érezzük, hogy csak magyar tudós lehetett erre képes, csak annak a népnek fia, amely egy Bartók és Kodály géniuszában a fáradt nyugati zenei folytonosságot az új, keleteurópai tavasz ígérétevel tudta felváltani a XX. század Európájában.

Demény János.

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK KORSZERŰ
ÉRTELMEZÉSÉN MUNKÁLKODIK

AZ ORSZÁG ÚTJA

ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztik: BARANKOVICS ISTVÁN
ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF

Előfizetési ára egy évre 8 P, félévre 4 P, egyes szám ára 80 f.

Szerkesztőség és kiadóhiva-
tal: Budapest, VI., Aradi-
utca 8. - Telefon: 12-07-26

H U S Z Á R E L E M É R LOYOLAI SZENT IGNÁC

A római katolikus Egyház egyik legnagyobb alakja, az Ecclesia Militans bajvívója, a Jezsuita Rend megalapítója: Szent Ignác, a spanyol katonatisztból lett szent. *Huszár Elemér*, a kiváló hitszónok és kitűnő tollú író, budapest-zugligeti plébános, nem hitbuzgalmi könyvet írt, hanem megírta egy nagy emberi pályafutás csodálatos történetét. Regényszerűségében felemelő, tendenciáiban példátmutató, érdekességében lebilincselő, olvasmányként elsőrangú. Nincs szebb és jobb ajándékönyv ennél a nagy műgonddal, gyönyörű nyomdai kivitelben kiadott, sok szép képpel díszített műnél, melyet egyébként a főegyházmegyei hatóság is engedélyezett és a magyar katolikus püspöki kar több illusztrist tagja a hívek figyelmébe ajánlott

*Eddigi ára egészvászonkötésben 6— P, kartonálva 360 P.
Leszállított ára egészvászonkötésben 3— P, kartonálva 2— P.*

RÓZSAVÖLGYI ÉS TÁRSA KIADÁSA.

Kapható minden könyvkereskedésben és lapunk kiadóhivatalában.

A VIGILIA

MUNKATÁRSAINAK ÚJ KÖNYVEI

Aradi Zsolt: A játékos fia (Révai Testvérek)

Balla Borisz: Brüsszeli napló (Szent István Társulat)

**Harsányi Lajos: Fejjel nagyobb
mindenkinél (Révai Testvérek)**

Just Béla: Szagosome (Vigilia)

Mécs László: Forgószínpad (Athenaeum)

Possonyi László: Az árnyék (Révai Testvérek)

Sik Sándor: Zrinyi Miklós (Franklin Társulat)

A PROHÁSZKAI HAGYOMÁNYOKAT ÁPOLJA AZ

Ú J É L E T

KATOLIKUS SZOCIÁLIS ÉS VILÁGNÉZETI HAVISZEMLE

SZERKESZTI ANDRÁS KÁROLY

ÉVI ELŐFIZETÉSI ÁRA 5 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 50 FILLÉR

Szerkesztőség: Kassa, Szathmári György-utca 6. sz. I. em.
Mutatványszámot a kiadóhivatal küld: Rozsnyó, Rákóczi-tér 4

TEMPLOMBERENDEZÉS ÉS ZÁSZLÓK

Oberbauer A. utóda

MAGYARORSZÁG LEGRÉGIBB TEMPLOMBERENDEZŐ
ÉS ZÁSZLÓKÉSZÍTŐ VÁLLALATÁNÁL

BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCI-UTCA 41. SZÁM

TELEFON: 18-33-44, 18-36-41. ALAPÍTÁSI ÉV: 1863

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.